

ОСИГУРАЊЕ БИЉНЕ ПРОИЗВОДЊЕ У ЕУ И СРБИЈИ

Јасмина Лабудовић-Станковић¹, Нада Тодоровић¹

Резиме: Циљ аутора овог рада био је да читаоце упозна са осигурањем биљне производње у ЕУ и Србији. Коришћен је компаративни метод истраживања. Представљене су врсте полиса осигурања усева и плодова типичне за европски континент. У раду је указано на факторе који утичу на понуду овог осигурања и тражњу за овим осигурањем. Како је једно од важних обележја овог осигурања субвенционисање премија, то је разлог зашто се део рада односи и на ово питање. Представљено је и осигурање усева и плодова у Србији уз закључак да је обухват осигурања усева и плодова врло скроман. Због учесталих климатских промена и природних непогода, може се очекивати да ће у будућности у свету расти тражња за осигурањем усева и плодова.

Кључне речи: осигурање биљне производње, осигурање усева и плодова, субвенције

Увод

Осигурање усева и плодова представља, по природи, врсту неживотних осигурања. У највећем броју држава припада категорији добровољних осигурања. По правилу, пољопривредни произвођач, који је засејао усева, закључује уговор о осигурању са друштвом за осигурање. Најчешће, уговарач осигурања и осигураник (лице чији је усев, односно плод осигуран) су једно исто лице. Међутим, дешава се да то буду различита лица. Тако, нпр. уговарач осигурања може бити произвођач хлеба и пецива, који има економски интерес да осигура род пшенице пољопривредног произвођача с којим је у дугогодишњем пословном односу.

¹ Др Јасмина Лабудовић-Станковић, доцент, др Нада Тодоровић, ванредни професор
Правни факултет Универзитета у Крагујевцу,
e-mail: jlabdovic@jura.kg.ac.rs, ntodorovic@jura.kg.ac.rs

Основни ризици од којих се обезбеђује заштита осигурањем су град, пожар и гром, а допунски олуја, поплава и пролећни мраз, односно јесењи мраз код семенског кукуруза. Степен развијености осигурања усева и плодова мери се преко ризика покривених осигурањем, разноврсних типова полиса и преко помоћи државе (субвенција).

Потреба за осигурањем усева и плодова сваке земље зависи пре свега од изложености земље ризицима који угрожавају усеве и плодове. Ово осигурање је често праћено државном помоћи. У литератури постоји став да одобравање субвенција сектору где се производи храна, тј. пољопривреди представља легалну функцију државе (Табороши 2006, 308). Међутим, чак и са субвенцијама државе, тражња за овом врстом осигурања није задовољавајућа. Разлоге за овакво стање можемо наћи како на страни понуде, тако и на страни тражње (Enjolras, Capitanio, Adinolfi 2011, 2). Разлози на страни понуде односе се на недовољну информисаност осигуравача о осигураницима и обрнуто, а у вези са тим је и проблем моралног хазарда и негативне селекције. Осим тога, може се појавити системски ризик. Немогућност пољопривредника да процене предности осигурања усева и плодова и цена осигурања, која и поред субвенција, за пољопривреднике може да буде висока, разлози су због којих је тражња за овим осигурањем мала.

Осигурање биљне производње у ЕУ

Иако са вишим нивоом развоја земље пољопривреда заузима све мањи проценат у структури бруто домаћег производа (БДП), њен значај на тај начин није умањен с обзиром да обезбеђује егзистенцијалне потребе становништва. Да и у ЕУ производња хране има изузетан значај потврђује чињеница да се одредбе о пољопривреди налазе у другој глави Римског уговора (после њих следе одредбе о слободи кретања лица, промета услуга и капитала). Највише обрадивих површина поседују Француска, Шпанија, Велика Британија, Италија и Немачка. Добро је познато да због високог процента издвајања средстава из заједничког буџета, као и због малог процента учешћа пољопривреде у БДП, заједничка пољопривредна политика носи епитет једне од најконтроверзнијих заједничких политика ЕУ (Прокопијевић 2005, 133). Овоме доприноси и мали број запослених у овом сектору (El-Agraа 2001, 232).

Подаци о ризицима који се покривају осигурањем усева и плодова, као и о приносима у ЕУ, добијају се на основу метеоролошких и агрометеоролошких података добијених на основу праћења раста житарица, на основу индекса вегетације добијених на основу сателитских снимака, базе

података ЕУРОСТАТ-а (канцеларија за статистику ЕУ која прикупља и објављује статистичке податке) о приносу на главне врсте житарица (Diaz-Caneja, Conte, Dittmann, Pinilla, Stroblmair 2008, 3). Током 2004. год. било је осигурано око 24% вредности житарица у ЕУ-27. Укупно наплаћена премија износила је 1.583 милиона евра (Diaz-Caneja, Conte, Dittmann, Pinilla, Stroblmair 2008, 115). Највиша премија остварена је у Шпанији (564 милиона евра), с тим што је свега 5,86 милиона хектара било осигурано, што говори о ниској стопи обухвата. Супротан пример имамо у Немачкој где осигурање покрива око 43% обрадивих површина, тј. 7,26 милиона хектара, а премија износи 129 милиона евра. Ова разлика произлази из чињенице што се у Немачкој, углавном, осигурање закључује само од једног ризика - града, док у Шпанији не само од већег броја ризика, већ и од тежих ризика. Укупне субвенције у ЕУ у истој години су износиле око 500 милиона евра, тј. око 32% премије, с тим што постоје велике разлике између држава. Највеће субвенције исплаћене су у Италији (80% за осигурање приноса) и Португалији, док оне уопште нису постојале у Великој Британији. Аустрија, Луксембург и Шпанија субвенционишу скоро до 50% премије, с тим што Аустрија то чини само у случају ризика мраза и града. Кипар, Летонија, Литванија, Словачка, и Румунија такође имају субвенције до 50%.

Просечна премијска стопа за осигурање од града у 2004. год. износи од 1% за житарице до 18% за воће. Премијске стопе су различите у Европи. Крећу се од 0,7% у Данској; 0,89% у Холандији; 1,12% у Немачкој; 1,4% у Грчкој; 2,14% у Француској; 3,3% у Аустрији, до 5,4% у Шпанији, односно 7,86% у Португалији, односно 8,1% у Италији (Diaz-Caneja, Conte, Dittmann, Pinilla, Stroblmair 2008, 147). Висина премије зависи од: учесталости ризика, врсте и броја ризика који су покривени осигурањем, осетљивости усева, броја осигураних пољопривредника, уговорених франшиза.

Франшизе (удели осигураника у премији) и систем бонус-малус имају за циљ да смање морални хазард – пристрасни ризик и негативну селекцију. По правилу, тежи ризици су праћени већим франшизама. Ако франшизе не би биле уговоране, тј. ако пољопривредници не би учествовали једним делом у штети, то значи да немају ни подстицај да предузимају превентивне мере (Hyde, Vercauteren 1997, 394). Тако би се створио простор за морални хазард. Веће франшизе прате нове производе осигурања за које постоји врло оскудно или пак не постоји никакво искуство у погледу штета. Систем бонус-малус примењује се у следећим државама: Аустрији, Бугарској, Естонији, Литванији, Луксембургу, Мађарској, Немачкој, Румунији, Финској, Холандији и Шпанији.

Велике штете у Француској изазване градом 1990-1995. год. биле су разлог због чега је дошло до раста премија и до увођења већих франшиза у

производњи воћа и поврћа. Од 2004. год., субвенције премија износе 35%, а за младе пољопривреднике 40%. На овај начин проширен је обухват осигурања и обим покрића. У току 2007. год. број полиса је порастао за 20% у односу на претходни период. Пораст је настао захваљујући пре свега произвођачима вина и житарица (Enjolras, Capitanio, Adinolfi 2011, 4). У периоду 2001-2008. год. 55.000 пољопривредника је добило помоћ у износу од 200.000.000 евра или у просеку око 4.000 евра по фармеру. Суша и мраз су учествовали са 50% у проузроковању штете. Европска регулатива из 2009. год.² дозвољава да се из фондова заједничке пољопривредне политике субвенционише осигурање усева. Пројекције су да ће субвенције у 2011. год. износити око 65% премије (Enjolras, Capitanio, Adinolfi 2011, 5).

Опредељење пољопривредника да се осигура зависи, осим од аверзије према ризику и од величине имања (процењује се на основу укупне површине обрадивог земљишта, годишњег прихода и инвестираног капитала), старости пољопривредника, пола, образовања, да ли пољопривредник обрађује земљу сам или у сарадњи са другим пољопривредницима. На подручјима са мањим ризиком постоји већа еластичност тражње за осигурањем усева и плодова, него на подручјима високог ризика које карактерише нееластична тражња за осигурањем. Пољопривредници са већим бројем обрадивих површина, већим приносом, али и са већом изложеношћу ризицима, они којима је пољопривреда једини извор прихода, који припадају млађем становништву очекују много више од државе, тј. државних програма помоћи него они који немају овакве карактеристике (Rejesus, Sherrick, Schnitkey, Escalante 2009, 3081).

Врсте осигурања усева и плодова

У ЕУ се примењују тзв. класичне врсте осигурања усева и плодова: осигурање које покрива један ризик, комбиновано осигурање и осигурање приноса. Осигурање прихода (engl. *revenue insurance*), као вид пољопривредне заштите одавно постоји у Великој Британији. Ово осигурање покрива ризик промене приноса и ризик промене цена производа. Напоменимо да ризик промене цена производа спада у тзв. тржишне ризике који су, по правилу, неосигурљиви. Да би се избегао проблем моралног хазарда и негативне

² Council Regulation No 73/2009 of 19 January 2009 establishing common rules for direct support schemes for farmers under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers, amending Regulations (EC) No 1290/2005, (EC) No 247/2006, (EC) No 378/2007 and repealing Regulation (EC) 1782/2003, *Official Journal of the European Union*, L 30/16

селекције, цена мора бити одређена на основу објективних параметара, а никако под утицајем осигураника (Андријашевић, Петрановић 1999, 10).

У укупној структури понуде услуга осигурања усева и плодова, у ЕУ је најмање заступљено осигурање приноса. Све набројане врсте осигурања пружају приватни осигуравачи. Изузетак представљају Грчка и Кипар где постоји државни програм осигурања усева и плодова, а осим тога ово осигурање је обавезно.

Најчешћи ризик који се покрива осигурањем усева у ЕУ је град. Полисе са овим ризиком (engl. *single-risk insurance*) имају доминантно место у свим државама чланицама. На другом месту по заступљености је комбиновано осигурање које покрива два или више ризика, с тим да је по правилу увек укључен ризик града као основни ризик. Комбиновано осигурање имају: Бугарска, Мађарска, Пољска, Португалија, Словачка, Словенија, Чешка и Шведска. Ово осигурање покрива следеће ризике: град, пожар, кишу, мраз и ветар. Суша има карактер системског ризика зато што може да захвати велику територију, а то као последицу има подношење одштетних захтева у исто време од стране великог броја осигураника. Зато није укључена у комбиновано осигурање, али јесте у осигурање приноса.

Осигурање приноса (engl. *yield insurance*) покрива губитке настале у смањеном приносу због лоших временских услова. Мање је заступљено због високе премије. Основни ризик покривен овим осигурањем је суша. Овај вид заштите постоји у Аустрији, Италији, Луксембургу, Француској и Шпанији. Италија и Шпанија имају висок ризик суше која уништава пашњаке, а киша у време жетве захвата Аустрију, Италију и Пољску. Систем осигурања пољопривреде Шпаније је један од најбоље развијених у Европи, с обзиром да полисе осигурања покривају највећи број ризика којима је изложена производња. У Аустрији ово осигурање пружају специјализована друштва за узајамно осигурање. За разлику од ЕУ, у Канади и САД-у осигурање приноса је широко заступљено. У САД-у овим осигурањем је покривен велики број ризика: суша, прекомерна влага, град, ветар, мраз, инсекти и различите болести (Rejda, 2003, 237). Премије се обрачунавају на основу просечног приноса пољопривредника, односно на основу просечног приноса у региону уколико нису доступни индивидуални подаци.

Индексирано осигурање (engl. *index insurance*) за основ узима индекс настао мерењем од стране овлашћених државних агенција, а не на основу искуства пољопривредника. Предност овог осигурања је у томе што премије и накнада штете не зависе од индивидуалног искуства пољопривредника, те зато и нема негативне селекције и моралног хазарда. Административни трошкови су ниски. Полисама овог осигурања може се трговати на тржишту изведених хартија од вредности и тако обезбедити већа диверзификација

ризика. Постоје две врсте индексираних осигурања – индексирано осигурање области (индекс је директно одређена област просечног приноса или дохотка) и индиректно индексирано осигурање (почива нпр. на индексу вегетације који је добијен на основу сателитских снимака). Индиректно индексирано осигурање почело је да се од 2001. год. примењује у Шпанији, а од 2007. год. у Аустрији. У Великој Британији постоји од 1998. године. Оно је и даље предмет истраживања и надоградње.

Државна помоћ и правила Светске трговинске организације (Споразум о пољопривреди)

Француска, Италија, Грчка и Шпанија су примери држава чланица ЕУ чији пољопривредници имају велику државну помоћ у управљању ризиком у пољопривредној производњи. Међутим, то се не може рећи за остале чланице ЕУ (нпр. Белгија, Бугарска, Велика Британија, Холандија). У њима не постоји конзистентан програм државне помоћи. Евентуално се може говорити једино о *ad hoc* помоћи у изузетним околностима. Многи аутори постављају питање оправданости субвенција посебно у околностима када су цене пољопривредних производа високе (Smith, Watts 2010, 154). Задњих година Светска трговинска организација (СТО) захтева од држава да смање субвенције пољопривреди (Табороши 2006, 304).

ЕУ је 2000. год. издала смернице о пружању државне помоћи пољопривреди (ревидиране су 2006. год., а 2007. год. су донете нове за период од 2007-2013), којима је предвиђено да уколико је штета већа од 30% на површинама засејаним уобичајеним културама, субвенције износе до 80% када осигурање покрива природне катастрофе, а уколико су у питању други ризици, субвенције износе до 50% висине премије. Међутим, ако су неки ризици могли бити покривени осигурањем, а нису, забрањује се пружање државне помоћи у случају насталих штета. Тако је у: Аустрији, Италији, Португалији, Турској, Шведској и Шпанији. Смернице ЕУ су усклађене са правилима СТО, а подразумевају и поштовање члана 87 Уговора ЕЗ. Основ за пружање помоћи у случају природних непогода је члан 87, параграф 2, тачка б Уговора. Основ за пружање државне помоћи у осигурању пољопривреде, тј. усева и плодова, као и негативних климатских промена је члан 87, параграф 3, тачка ц Уговора, где је предвиђена помоћ за достизање развоја одређених активности или одређених економских области, под условом да таква помоћ нема негативне ефекте на услове трговине супротне заједничким интересима.

Посебно су интересантни параграфи 7 и 8 Анекса 2 Споразума о пољопривреди, који предвиђају под којим условима држава може да финансијски помогне фармерима у случају осигурања дохотка (пар. 7) и

природних катастрофа (пар. 8). Услови да би фармери добили финансијску помоћ у случају осигурања дохотка су: висина изгубљеног дохотка, да доходак потиче искључиво од пољопривреде, да прелази просечних 30% просечног бруто дохотка или да је једнак нето дохотку оствареном у претходне три године или је базиран на трогодишњем просеку у задњих пет година, с тим да се не узимају у обзир највиши и најнижи доходак. Износ државне помоћи не може бити већи од 70% произвођачевог изгубљеног дохотка.

Право на државну помоћ у случају природних катастрофа (непогода) стиче се под условом да надлежни државни орган констатује да је природна или слична катастрофа настала или је у настајању. За висину помоћи меродаван је губитак наступио смањењем обима производње а који је већи од 30% просечне производње у претходном трогодишњем периоду или је базиран на трогодишњем просеку у задњих пет година, искључујући највиши и најнижи обим производње. Уколико исти произвођач прима у истој години финансијску помоћ и по основу параграфа 7 и по основу параграфа 8, укупна помоћ мора бити мања од 100% укупног губитка произвођача, што је у потпуности у складу с начелом обештећења присутним у имовинским осигурањима.

Осигурање биљне производње у Републици Србији

По развијености осигурања Србија је далеко испод просека ЕУ. Укупна премија учествује у БДП са свега 1,9% (0,3% животна осигурања и 1,6% неживотна).³ Србија располаже са 4.218.000 ha обрадивих површина (Миловановић, Филиповић, Видовић, Драгутиновић, Матовић 2008, 9). Највеће учешће у укупним обрадивим површинама имају баште и оранице (78,2%).

У Србији држава спроводи противградну заштиту усева и плодова преко Републичког хидрометеоролошког завода. Последњих година град наноси велику штету усевима и плодовима, што показује да систем противградне заштите не пружа ефикасну заштиту и утиче на висину премије, па пољопривредни произвођачи нису у стању да плате високе премије. Да би подстакли закључење осигурања усева, многи осигуравачи дозвољавају да се премија плати тек када усеви сазру, тј. онда када се уберу. Такође, дозвољено је плаћање у ратама, а одобравају се и попусти на премију у следећим случајевима: 10% за закључење вишегодишњег уговора; 20% код колективног

³ Народна банка Србије, *Сектор осигурања у Србији: извештај за 2010. годину*, 2010, стр. 5.

осигурања; 20% за осигурање усева који се засаде на истој површини после прве жетве, односно бербе.⁴ Уз то, премија се често плаћа у натура.

Заштита усева и плодова на засејаним површинама требало би да буде брига не само власника или закупца земље, већ и државе. За регистрована газдинства осигураник може остварити регресни захтев у износу од 40% од висине премије без урачунатог пореза на премију неживотног осигурања ако су усеви и плодови осигурани од ризика умањења приноса.⁵ Захтев за остваривање овог права подноси се Министарству финансија.

Осигурањем биљне производње у Републици Србији покривене су штете поузроковане оштећењем или уништењем осигураних усева и плодова услед града, пожара и удара грома као основних опасности. Уколико се уговори допунско осигурање и плати допунска премија, домаћи осигуравачи покривају штете настале услед допунских опасности и то: поплаве, пролећног мрза и олује код свих усева и плодова, посолице код воћа и грожђа и јесењег мрза код семеног кукуруза.

По правилу, осигуравачи надокнађују штету само због губитка количине приноса, а не и квалитета. Изузетке представљају: конопља и лан за влакно; сирак за метле; воћни, лозни и шумски садни материјал и садни материјал украсног биља; врбе за плетарство. У овим случајевима, надокнађује се и штета због губитка квалитета. Осим тога, штета због губитка квалитета биће надокнађена код усева и плодова за производњу семена само ако је уговорено допунско осигурање и плаћена допунска премија. Опште је правило да се осигурање од допунских ризика може уговорити само ако је претходно закључено осигурање од основних ризика. Изузетак представља ситуација када је осигурани усев, односно засад заштићен мрежом против града.

Занимљиво је да процена штете у овом осигурању може бити једнократна и вишекратна. Једнократна процена врши се када штета настане у фази сазревања или непосредно пред сазревање, а вишекратна када штета настане пре фазе сазревања, па је није могуће одмах утврдити (Мркшић 1999, 228). Утврђивање и процену штете врши пољопривредни стручњак осигуравача уз присуство осигураника. Уколико се деси да се осигураник не сложи са резултатима процене, приступа се процени штете у другом степену. Одредбе општих услова поводом процене штете у другом степену су углавном исте за већину друштава за осигурање, али има и разлика.

⁴ чл. 6 и 8 Општих услова за осигурање усева и плодова компаније Дунав осигурање а.д.о.

⁵ чл. 3 Уредбе о условима и начину коришћења средстава за регресирање осигурања животиња, усева и плодова у 2011. години, „Службени гласник РС“, бр.39/11

Компанија Дунав осигурање је у својим Општим условима предвидела да процену штете у другом степену врши Комисија састављена од пољопривредних стручњака са високом стручном спремом, коју одреди генерални директор, а која није учествовала у претходној процени.⁶ Општи услови друштва ДДОР Нови Сад предвиђају у случају неслагања осигураника са проценом, процену штете вештачењем. Свака страна именује свог вештака, а пре почетка вештачења осигуравач и осигураник бирају трећег вештака који не може бити у радном односу код осигуравача или осигураника.⁷ Сличне одредбе предвиђене су и Општим условима друштва Делта Ђенерали осигурање.⁸ Анализом одредаба општих услова поводом овог питања може се закључити следеће. Решење које нуди Дунав осигурање доводи у питање објективност и непристрасност поменутог начина процене штете. Чини се да ће више бити објективан налаз вештака кога именују уговорне стране уз супервизију трећег неутралног вештака, него налаз Комисије коју одреди генерални директор овог осигуравајућег друштва.

Број закључених осигурања усева и плодова у Србији је 2009. год. износио 10.165, а укупна премија 746 милиона динара. То је за трећину мање у односу на 2008. год., када је број закључених осигурања износио 15.186, а укупна премија преко 1,1 милијарду динара. У односу на укупну пољоприврену површину, осигуране површине у 2009. год. чине свега 4,53%, док у укупној премији, премија биљне производње заузима свега 1,39% (Петревска, Тоскано, Милошев 2010, 125).

Осигурање усева и плодова у нашој земљи није добило масовније рамере, како због неповољне економске ситуације, тако и због недовољне едукације пољопривредних произвођача, али имајући у виду и учешће пољопривреде у структури БДП 9,2% (Миловановић, Филиповић, Видовић, Драгутиновић, Матовић 2008, 12).

Закључак

Колико ће и да ли ће пољопривредници куповати осигурање усева и плодова тешко је проценити. Ипак, либерализација тржишта пољопривредних производа, климатске промене и све учесталије природне непогоде утичу на раст тражње за овим осигурањем. С друге стране, осигуравачи у Европи нису

⁶ чл. 10 Општих услова за осигурање усева и плодова, компанија Дунав осигурање а.д.о. – посебне одредбе (примењују се од 21.03.2008.)

⁷ чл. 22 Општих услова за осигурање усева и плодова ДДОР Нови Сад а.д. – посебне одредбе

⁸ чл. 23. Општих услова за осигурање усева и плодова Делта Ђенерали осигурање.

спремни да понуде неке нове врсте производа, као што су индексирано осигурање (примењује се само у три државе, уз напомену да још није довољно истражено), осигурање дохотка, осигурање прихода зато што ове врсте обухватају неке системске ризике који осигуравачи не могу да диверзификују. Пракса показује да се у крајњој инстанци мора рачунати на државну помоћ. Неповољна економска ситуација, недовољна информисаност и незаинтересованост пољопривредника, главни су разлози због којих је осигурање биљне производње у Србији врло скромно и неразвијено. Због учесталости штета и њиховог интензитета, такву слику би требало изменити.

Литература

1. Андријашевић, Сања, Петрановић, Владимир (1999), *Економика осигурања*, Алфа, Загреб
2. Diaz-Caneja, Maria Bielza, Conte, Constanza Giulia, Dittmann, Christoph, Pinilla, Francisco Javier Gallego, Stroblmair, Joseph (2008), *Agricultural Insurance Schemes*, European Commission, Joint Research Center, Institute for the protection and security of Citizens, Luxembourg
3. El-Agraa, Ali M. (2001), *The European Union: economics & policies*, sixth edition, Prentice Hall, Pearson Education, Edinburgh
4. Enjolras, Geoffroy, Capitanio, Fabian, Adinolfi, Felice (2011), *The demand for crop insurance combined approaches for France and Italy*, International Conference of the French Finance Association (AFFI), доступно на: http://affi2011.etud.univ-montp1.fr/wp-content/themes/blog_um1_ouvert_affi2011/Papers/127C.pdf
5. Миловановић, Добросав, Филиповић, Сања, Видовић, Ђорђе, Драгутиновић, Стефан, Матовић, Данијела (2008), *Кључна економска и правна питања за успешно функционисање робне берзе у Републици Србији*, Економски институт, Београд
6. Мркшић, Драган (1999), *Осигурање у теорији и пракси*, Алеф, Нови Сад
7. Народна банка Србије (2010), *Сектор осигурања у Србији: извештај за 2010. годину*
8. Петревска, Мирослава, Тоскани, Бруно, Милошев, Драгиша (2010), *Осигурање биљне производње*, Бруно Тоскани, Београд
9. Прокопијевић, Мирослав (2005), *Европска унија: увод*, Службени гласник, Београд

10. Rejda, George E. (2003), *Principles of Risk Management and Insurance*, Addison Wesley, Pearson Education, USA, Boston
11. Rejesus, Roderick M., Sherrick, Bruce J., Schnitkey, Gary D., Escalante, Cesar L. (2009), "Factor influencing producers' perceptions about the importance of government support programmes in agriculture: application of a semi-parametric ordered response model," *Applied Economics*, Routledge, No 41, Issue 24
12. Smith, Vincent H., Watts, Myles (2010) "The New Standing Disaster Program: A SURE Invitation to Moral Hazard Behavior", *Applied Economic Perspective and Policy*, Vol. 32, Number 1
13. Табороши, Светислав (2006), *Економско право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд
14. Hyde, Charles E., Vercammen, James A. (1997), „Costly yield verification, moral hazard and crop insurance contract form“, *Journal of Agricultural Economics*, Vol. 48, Number 3

Прописи

1. Уредба о условима и начину коришћења средстава за регресирање осигурања животиња, усева и плодова у 2011. години, „Службени гласник РС“, бр.39/11
2. Council Regulation No 73/2009 of 19 January 2009 establishing common rules for direct support schemes for farmers under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers, amending Regulations (EC) No 1290/2005, (EC) No 247/2006, (EC) No 378/2007 and repealing Regulation (EC) 1782/2003, *Official Journal of the European Union*, L 30/16

Примљено: 11.07.2011.

Одобрено: 02.12.2011.

UDC: 368.54 (4)

CROP INSURANCE IN EU AND SERBIA

Jasmina Labudović-Stanković, Ph.D., Nada Todorović, Ph.D.
Faculty of Law, University of Kragujevac

Summary

The aim of the author of this paper is to familiarize readers with crop insurance in the EU and Serbia. A comparative method of research has been used and the paper presents types of crop insurance policies typical of the European continent. The paper points out the factors which affect the supply of this insurance and the demand for it. Since premium subsidy is one of the important features of this insurance a part of this paper relates to this issue. The crop insurance in Serbia is also presented here with the conclusion that the crop insurance coverage is very modest. Due to frequent changes of climate and natural disasters it is expected that in the future we will have a growing demand for crop insurance. The unfavorable economic situation, insufficient knowledge and lack of interest of farmers are the main reasons why is crop insurance in Serbia very modest and undeveloped. Because of the frequency of claims and their intensity, this image should be amended.

Key words: crop insurance, subventions

Author's Address:

Dr Jasmina Labudović-Stanković
Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu
ul. Jovana Cvijića 1
34 000 Kragujevac
034/338-529; 064/ 131 12 40
e-mail: jlabudovic@jura.kg.ac.rs